

İNSANIN İNANILMAZ YOLCULUĞU
Dünyaya Nasıl Yayıldığımızın Hikâyesi

ALICE M. ROBERTS

19 Mayıs 1973 doğumlu biyolojik antropolog, biyolog, televizyon sunucusu ve yazardır. 2012'den beri Birmingham Üniversitesinde profesör olarak görev yapmaktadır. Galler Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olan Dr. Roberts, 1997'de cerrahi lisansı derecesiyle mezun oldu ve anatomi alanında ara bilim lisans derecesini kazandı. 2011'de Britanya Bilim Derneğinin ve Kraliyet Biyoloji Derneğinin üyesi oldu. Okullarda evrim öğretimini teşvik eden çalışmaları nedeniyle 2015 Yılı'nın British Humanist Ödülüne layık görülen ve *İnsanlığın İnanılmaz Yolculuğu* dahil pek çok televizyon dizisi çeken Alice Roberts 2020'de David Attenborough Ödülü kazandı.

KEREM KAYNAR

1978 Söke doğumlu Kerem Kaynar, Bornova Anadolu Lisesi ve ODTÜ Makine Mühendisliği mezunudur. *Açık Bilim*, *Yalansavar* ve *Sosyal Bilim* internet yayınlarında popüler bilim ve bilim tarihi üzerine yazıları yayımlanmıştır. Başlıca çevirileri arasında J. Gribbin'in *Evren: Bir Biyografi* (Alfa Bilim) ve R. Feynman'ın *Fizik Dersleri II* (Alfa Bilim) kitapları sayılabilir.

İnsanın İnanılmaz Yolculuğu

© 2017, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

The Incredible Human Journey

© 2009, Alice Roberts

Kitabın Türkçe yayın hakları Bloomsbury Publishing Plc. ile yapılan anlaşma doğrultusunda Nurcihan Kesim Ajans aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Dizi Editörü Kerem Cankoçak

Çeviren Kerem Kaynar

Kapak Tasarımı Füsun Turcan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-547-2

1. Basım: Nisan 2022

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

□□□ 'NİN ÜNLÜ DİZİSİ

ALICE ROBERTS

**İNSANIN
İNANILMAZ
YOLCULUĞU**

*Dünyaya Nasıl
Yayıldığımızın Hikayesi*

Çeviren: Kerem Kaynar

ALFA

İçindekiler

TEŞEKKÜRLER, 9

GİRİŞ, 13

1	AFRİKALI KÖKLERİMİZ	38
2	ATALARIMIZIN AYAK İZLERİ: HİNDİSTAN'DAN AVUSTRALYA'YA	103
3	REN GEYİĞİNDEN PİRİNCE: İNSANLARIN KUZEY VE DOĞU ASYA'YA YERLEŞİMİ	187
4	VAHŞİ BATI: AVRUPA'NIN KOLONİLEŞTİRİLMESİ	251
5	YENİ DÜNYA: İLK AMERİKALILARI BULMAK	342

İnsanların çok uzun zamandır yaşadığı dünyayı hayal etmeye çalışın. Şehirlerin, yerleşik köylerin, hatta kalıcı konutların olmadığı, tarım alanları ve ekinleri olmayan, kolayca taşıyabileceğimizden daha büyük eşyaların bulunmadığı ve günlük yaşamda ihtiyacımız olan her şeyin –tüm araçlarımızın, silahların ve giysilerin– kendimiz veya küçük sosyal çevremizde bulunanlar tarafından üretildiği bir dünyayı. Böyle bir dünyada yiyecek yetiştirmedik veya başkalarının bizim için yetiştirmesini istemedik, bunun yerine sadece hayatta kalmak için etrafımızdaki doğal çevre hakkındaki kendi bilgimize güvenerek, yiyecek bitki-ler aradık ve et için avcılık veya balıkçılık yaptık.¹

D. J. Cohen

¹ Cohen, D. J. New perspectives on the transition to agriculture in China. In: Yasuda, Y. (ed.), *The Origins of Pottery and Agriculture*, Roli Books, New Delhi, s. 217–27 (2002).

TEŞEKKÜRLER

Bu kitabı ve BBC2 televizyon dizisini mümkün kılan dev ekibe teşekkür etmek istiyorum.

Yapımcılar Michael Moseley, Kim Shillinglaw ve Paul Bradshaw bu yolculuğu gerçekleştirmesini ve her şeyin yolunda gitmesini sağladılar!

2008'in ilkbahar ve yaz ayları boyunca 26 hafta kadar evimden uzaktaydım ve ben dünyayı dolaşırken evde beni bekleyen kocam Dave Stevens'in sevgisi ve desteği olmadan bunu yapamazdım. Uzaktayken ailem ve arkadaşlarımla iletişimde kalmama yardım ettikleri için Skype ve Facebook'un yaratıcılarına son derece minnettarım.

Ayrıca bölüm başkanım Jeremy Henley'e, anatomi bölümüne ve Bristol Üniversitesine, bu yolculuk fırsatını değerlendirebilmem için bana izin verdikleri için teşekkür etmeliyim.

Birçok arkadaşım ve meslektaşım bu kitap için bana yardım etti. Stephen Oppenheimer, Colin Groves ve Jo Kamminga'ya ilk taslakları dikkatle okudukları, bilgece tavsiyeleri ve rehberlikleri için çok şey borçluyum. Dizideki birçok yapımcı, yönetmen ve araştırmacı, özellikle Kim Shillinglaw, Paul Bradshaw, Dave Stewart, Pete Oxley, Naomi Law, Mags Lightbody ve Sam Cronin de bana değerli geri bildirimler verdi ve olguların kontrollerini sağladılar. Röportaj kayıtlarının dökümleri için Martha Sullivan ve Jodie Pashley'e çok teşekkür ederim.

Chris Stringer'a (Doğal Tarih Müzesi) ve Peter Forster'a (Anglia Ruskin Üniversitesi) tavsiyeleri için çok minnettarım. Dizinin iklim danışmanları Paul Valdes ve Joy Singarayer'e (Bristol Research Initiative for the Dynamic Global Environment –BRIDGE– University of Bristol) (Dinamik Küresel Çevre için Bristol Araştırma Girişimi –BRIDGE– Bristol Üniversitesi), paleoiklim haritalarını

benimle paylaştıkları için ayrıca minnettarım. Kaba taslaklarımı alıp onları güzel haritalara ve diyagramlara dönüştüren Dave Stevens'a çok teşekkür ederim.

Dizinin çekimlerinde emeği geçen herkese teşekkürler. Bu kiptaki bölümlere karşılık gelen beş programın her biri farklı bir ekip tarafından çekildi. Bir kısmını kitapta yazdıysam da burada hatırlamam gereken bir dizi daha katkıda bulunan var.

Afrika'da: Olağanüstü yapımcı/yönetmen Dave Stewart'a (*The Songlines'ı* (Şarkıyıolları) önerdiğiniz için teşekkürler!), Dubai'de dizüstü bilgisayarımı kurtaran ve Omo II'yi bir şal içinde 'evine' taşıyan Mags Lightbody'e,

Genellikle bir helikopterin veya küçük bir uçağın yanında asılı halde görülen ("Ayı") kameraman Graham Smith'e, kamera asistanı/kameraman Rob McGregor'a –sahilde yoga ve beni İsrail'de kayalıklardan kurtardığın için–, sesçi Andrew Yarme'ye –Cape Town'a beni götürdüğün ve Omo'nun Sesleri için– teşekkür ederim!

Nhoma kampında bizimle ilgilendikleri için Arno ve Estelle Oostuysen'e, çalılıktaki gecemizde nöbet tuttukları için Nhoma'nın tüm Bushmen halkına ve Theo'ya, Capeton genetiğine bir giriş için Raj Ramesar'a ve sonuçlarını bizimle paylaşan tüm çalışma katılımcılarına, Pinnacle Point çevresindeki tur için Kyle Brown'a, beni Umman arkeolojisiyle tanıştıran Jeff Rose'a ve bana Skhul Mağarasını gösterdiği için Yoel Rak'a ayrıca teşekkürler.

Hindistan, Güneydoğu Asya ve Avustralya'da: Yapımcı/yönetmen (ve taşra-barbie gitaristi) Ed Bazalgette'e, araştırmacı ve macarena hocası, organizasyon ve dinginlik tanrıçası Naomi Law'a, (Mungo'da ışıkların söndüğü geceyi hatırlıyor musun?), absürt şeylere dair mükemmel bir hisse sahip kameraman Chris Titus King'e, her duruma uygun şakası olan sesçi Freddie Claire'e (Poppadom vaazı ve Hint su samurları), kamera asistanı Alex Byng'e, Oz'daki kamera asistanı Phil Dow'a, Hindistan'daki olağanüstü tamirci Toby Sinclair'e (yasemin çelenkleri için teşekkürler!) ve Malezya'da Alan d'Cruz'a teşekkürler. Jwalapuram'daki kazıları sırasında benimle konuşmak için zaman ayırdıkları için Michael Petraglia ve Ravi Korisettar'a, ışınım tarihleme ve Hobbit tartışmalarına dair büyüleyici bilgiler için Bert Roberts'a, benimle genetik ve filocoğrafya hakkında konuştuğu ve Hindistan'dan Avustralya'ya bölümünü gözden geçirdiği için Stephen Oppenheimer'a, Semang halkı

hakkındaki bilgisini paylaştığı için Hamid İsa'ya, Niah kafatasını bulunduğu yere geri getirdiği için Ipoi Datan'a, Flores'in kemiklerini incelememe izin verdiği için Tony Djubiantono'ya, bir Taş Çağı salının yapımını üstlendiği için Robert Bednarik'e, Gunbalanya'daki Avustralyalı taş sanatı uzmanı Sally May'e, Anthony Murphy'e ve Injalak Sanat ve El Sanatları Merkezi'ndeki tüm sanatçılara, Mungo arkeoloğu Michael Westaway'e, beni Mungo İnsanı ile tanıştırdığı için Alan Thorne'a ve Avustralya genetiğine dair içgörü için Sheila van holst Pellekaan'a çok teşekkürler.

Sibirya ve Çin'de: Rus uzmanlığı ve benimle Çin Seddinde yürüdüğü için yardımcı yapımcı Fiona Cushley'e, kameraman Tim Cragg, sesçiler Adam Prescod ve ikinci kameraman Jack Burton'a o soğukta devam ettikleri için ve Çin'de Qian Hong'a teşekkürler.

Mal'tadaki güzel eserleri görmeme izin verdiği için Hermitaj'ın başküratörü Svetlana Demeshchenko'ya, benimle Yana hakkında konuştuğu ve beni oraya götürmeye çalıştığı için Vladimir Pitulko'ya, beni Arktik kültürüyle tanıştıran Piers Vitebsky ve Anatoly Alekseyev'e ve bana bambudan bir bıçak yapmayı öğrettiği ve bu kitabın müsveddesini incelediği için Jo Kamminga'ya, ve *Prehistory of Australia* kopyam için; beni Zhoukoudian ve Pekin Adamı ile tanıştırdığı için Xingzhi Wu'ya, erken Çin çömlekçiliğine giriş için Wei Jun, Wang Hao Tian, Liu Cheng Jie ve Liu Cheng Yi; ve Fu Xianguo'ya ayrıca minnettarım.

Avrupa'da: Mükemmel yönetmenliği ve alaycı mizah anlayışı için yapımcı/yönetmen Phil Smith'e (gerçi Fırat Nehrinin film müziğinde olmamasına üzülüyorum!); şirketi için yardımcı yapımcı Finola Lang'a; kameraman ve beyefendi Jonathan Partridge'a; güzel suluboya kartpostalları için ses sanatçısı Simon Farmer'a; kamera asistanı Adrian O'Tool'a teşekkürler! (Devasa Rumen doğum günü pastam için yukarıdakilerin hepsine teşekkür ederim).

Cebelitarık'taki dalgıç kameraman ve dalış arkadaşı Michael Pitts ve John Chambers'a, şaşmaz yön duygusuyla! Nathalie Cabrier'a, Göbeklitepe sahasının yöneticisi Klaus Schmidt'e, Beni Peştera cu Vaha'ya götürdüğü ve mağaralar kitabı için Silviu Constantin, Mihai Bacin, Virgil Dragusin ve Alexandra Hillebrand'a, *Neandertaller* ve Cebelitarık'ın deniz mağaraları hakkında sohbetler için Clive ve Gerry Finlayson ve Darren Fa'ya, bana sahayı ve Vogelherd'deki güzel eserleri gösterdiği ve bana Suabiya

Orinyasiyen hakkında içgörü verdiği için Nick Conard'a, bana bir mızrak fırlatıcıyı nasıl kullanacağını gösterdiği için Wulf Hein'a (oklarını uzun çayırlarda kaybettiğim için özür dilerim), kafalar ve melezler hakkındaki bilgisi için Katerina Harvati'ye, bana Neandertal Genom Projesini anlattığı için Ed Green'e, Beni Dolní Vistonice üzüm bağlarına götürdüğü ve müzedeki harika fildişi oymalarını gösterdiği için Jiri Svoboda'ya, Dolní Vistonice Venüs'ün rekonstrüksiyonunu yapmama yardım ettiği için Martina Laznickova'ya, Orinyasiyen ve Abri Castanet'e bir giriş için Randall White'a; Paleolitik şablon tekniğini gösterdiği ve Cognac Mağarasındaki rehberim olduğu için Michel Lorblanchet'e, raşitik iskeletleri yerinde incelememe izin verdikleri için Duyputren müzesine teşekkür ederim. Ayrıca Bruce Bradley ve Metin Eren'e Paleolitik taş aletleri yapım dersi için çok teşekkürler.

Amerika'da: Yapımcı/yönetmen Pete Oxley'e beni bir katran havuzunda ve bir yarıktan kaybetmediği için teşekkürler! Clare Duncan, yardımcı yapımcı; Paul Jenkins, kameraman (o buzulda iyiydik, değil mi?); Simon Farmer, seslendirmen ve katalog modeli ve kameraman yardımcısı David McDowall'a (Ne! Birasız bir festival mi?!) teşekkürler.

Ayrıca: Brezilya'dan Karina Rehavia'ya, bize baktığın ve kitaplarımı kurtardığın için teşekkür ederim!

Mike Collins ve Gault ekibi sayesinde; Santa Rosa'da John Johnson; John Harris, beni La Brea katran çukurlarında yapışkan bir karmaşaya soktuğu için; Simon Fraser Üniversitesinde Rolf Mathewes ve poleni; Rob Toohey, suda ve buzulda bana baktığı için; Jim Orava, bana buza tırmanmayı öğrettiği için; Quentin Mackie, beni bazı Kanadalı aylarla tanıştırdığı için; Tracey Pierre ve Kanada'daki Tsu T'ina First Nation; Walter Neves ve beni Luzia ile tanıştırdıkları için Brezilya Ulusal Müzesi; ve Mario Piñón, Monte Verde'deki site hakkında benimle konuştuğu için.

(Ve kitapta bahsettiğim herkese teşekkür ederim.)

Yayımlanmış araştırmaların belirli öğelerini bildirmedığım bu kitapta ifade edilen görüşler ve fikirler –ve hatalar da– bana aittir.

Temsilcilerim Hilary Murray ve Luigi Bonomi'ye çok teşekkürler.

Son olarak, editörlerim Richard Atkinson ve Natalie Hunt'a, sabırlı editörüm Richard Collins'e ve Bloomsbury'deki tüm ekibe çok minnettirim.